

Поплавська Олеся Петрівна,

*студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:

Сойко Інна Миколаївна,

*к. пед. наук, доцент кафедри педагогіки
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В умовах сьогодення ХХІ ст. першочерговим завданням постає формування культури поведінки молодших школярів, багато вчителів задаються питанням: як її сформувати для того, щоб якісно пройшов освітній процес. Через те, що діти більше часу проводять в школі, сучасному вчителю вкрай важливо формувати у молодшого школяра толерантність, моральну цінність та позитивні якості поведінки. В умовах сучасного суспільства, у нашому житті з'являються все більш новітніх технологій, система освіти змінюється, і ми впроваджуємо все нове в нашу діяльність як педагоги, а саме впровадження концепції НУШ. Нова українська школа, обумовлює низький рівень культури населення в цілому, через це проблема морального виховання є особливо актуальною у наш час.

Недаремно питання культури поведінки саме молодших школярів виходить на одне з перших місць у системі виховання майбутнього громадянина України. Ця теорія зазначена в Законі України «Про освіту»: «Метою освіти якої є ... виховання високих моральних якостей, формування культури поведінки громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу» [1] .

Моральну складову виховання культури поведінки, здебільшого розглядають як важливу соціальну, педагогічну і психологічну проблему при успішному розв'язанні якої буде залежить розвиток у підростаючої молоді високих моральних якостей, і духовного багатства.

Над представленою проблемою працювали такі педагоги, як В. Білоусова, А. Богданова, В. Горєва, А. Макаренко, В. Мацулевич, В. Сухомлинський, І. Харламов та ін.

У той же час саме школа здатна та покликана формувати в учнів молодших класів їх поведінку, моральні цінності, якості.

Про важливість і значущість цієї проблеми свідчить, зокрема, те, що в концепції виховання багатьох шкіл визначено основні завдання формування

моральної культури учнів.

Культура поведінки – це сукупність сформованих соціально значущих якостей особистості, яка проявляється в її щоденних вчинках у суспільстві, що ґрунтуються на нормах естетики, моралі, етики та культури. Культура поведінки людини деякою мірою визначають загально прийняті норми культури в різні епохи у різних країнах в різних соціальних групах населення. Культура поведінки не завжди зводиться до формального дотримання правил поведінки та етики. Вона являє собою моральну складову особистості, яка виражає таких якостях: гуманістичність, вміння відчувати міру почуття власної гідності, громадянська активність яка щоденно виявляється у сім'ї, школі, громадських місцях. Культура поведінки передбачає низку умінь і навичок, які допомагають правильно організувати розумову та фізичну працю, дотримуватися особистої гігієни, режиму дня. Поняття культури поведінки також передбачає і певний рівень естетичної вихованості, який спричиняється дотриманням почуття міри в поведінці, виборі одягу.

У педагогіці поняття культури здебільшого ґрунтується на досвіді попередніх поколінь. Вона здебільшого впливає на соціальну значущу поведінку, оскільки людина (дитина) – істота суспільна, зумовлює особливості взаємодії, сприйняття людини з іншими. Людина як правило переймає стиль поведінки, спілкування і роботи, який є більш характерним притаманним в культурі, суспільстві в якій він (вона) існує, тобто якщо дитина мешкає або просто приїздить досить часто до іншої країни, їй буде властивий стиль т поведінки і діалект тієї країни де вона перебуває [2, с. 180]. Культура поведінки – це конкретне дотримання основних прав, вимог і правил людського життя, також це вміння правильно спілкуватися з іншими людьми, вміти правильно знайти підхід до будь-якої людини. Культура поведінки спрямовує, регулює і контролює вчинки та дії людини. Ті якості які людина опанувала вже трансформується у її вихованість [2, с. 111]. Сутність культури поведінки молодших школярів полягає в моральних судженнях, якостях і вчинках. Основи культури поведінки учнів у більшості характеризуються певним рівнем культурно-етичних знань і вчинків, які відображають її ставлення до суспільства до інших людей і до самого себе [3, с. 12].

К. Слесиком запропоновано таку класифікації основних функцій культури спілкування особистості:

- ціннісна, надає особистості (людині) можливість при виборі цінностей, які узгоджуються за її потреби;
- пізнавальна, полягає в пізнанні самого себе через пізнання інших людей, іноді для дитини варто показати приклад будь-якого його товариша, просто показавши зі сторони як він сам себе веде, для того, щоб сама дитина мала розуміння і бачила наочно як вона себе поведить в різних ситуаціях;
- регулятивно-нормативна, здійснюється здебільшого через систему правових, морально-етичних норм, традицій і звичаїв;
- інформативна, забезпечує збереження й передання соціального досвіду, а також організацію суспільно-корисної діяльності, саме через засоби будь-якої інформації чи то буде ЗМІ чи то просто буде з книжок людина (дитина) має

змогу дізнатися, що ж саме було в різних етапах життя, різних людей;

– семіотична, демонструє нам про набутий нашими предками культурного досвіду у формі певних знаків і сприяє долученню особистості до культури свого часу, в деяких бібліотеках ще залишилися літописи наших пращурів, саме через це ми в деякій мірі можемо дізнатися, а що ж було в давні часи;

– соціально-психологічна, спрямована на створення в спілкуванні оптимальних умов для людини [5, с. 15].

Отже, нами було доведено, що поняття « культура поведінки » це сукупність сформованих соціально значущих якостей особистості, яка проявляється в її щоденних вчинках у суспільстві, що ґрунтуються на нормах естетики, моралі, етики та культури. Культура поведінки людини деякою мірою визначають загально прийняті норми культури в різні епохи у різних країнах в різних соціальних групах населення. Культура поведінки молодших школярів тісно пов'язана з моральними почуттями. Культура поведінки є важливою складовою кожної особистості якій притаманні такі якості: почуття власної гідності, гуманність, співпереживання, громадські якості що повсякденно виявляють у сім'ї, школі, громадських місцях. До виховання культури поведінки школярів дуже важливим фактором це залучати батьків, саме вони мають сприяти та направляти усі зусилля на закріплення вже набутих навичок, які формуються в учнівському колективі, першочергово у сфері спілкування та взаємовідношень з рідними, дотримуватися режиму дня та дотримання особистої гігієни. Дитина як чистий аркуш паперу, вона найчастіше усю манеру своєї поведінки переносить з родини на власну.

У виховання учнів, розширення й поглиблення їх знань, розвитку творчих здібностей важлива роль лягає саме на вчителя чи вихователя належно організувати виховну роботу у позанавчальній діяльності, яку називають позакласною та позашкільною роботою.

Позакласна робота – різноманітна освітня і виховна робота, спрямована на задоволення найкращих інтересів і запитів дітей, яка організована у позаурочний час педагогічним колективом (це може бути вихователь групи подовженого дня, вчитель, педагог-організатор, заступник директора з виховної роботи).

Ця вся діяльність здебільшого спрямована саме на задоволення найкращих інтересів дітей, їх потреб завдяки їхній добровільній участі у різного роду діяльності (екскурсії, змагання, свята, конкурси).

Процес спрямовує формування культури поведінки молодших школярів повинен бути привабливим у деякій мірі і захоплювати своєю змістовністю.

Одна з умов систематичного і цілеспрямованого виховання молодого покоління – це плановірність і узгодженість у виховній роботі.

Рівень вихованості культури поведінки необхідно переглядати як важливу психологічну та педагогічну проблему, від успішного розв'язання якої залежить розвиток у підростаючого покоління високих моральних якостей, глибокої інтелігентності й справжнього духовного багатства.

Поняття культура поведінки дуже тісно пов'язано з внутрішньою

культурою людини (дитини), її вимогами до різних норм, із загальноприйнятими тенденціями і звичаями.

Внутрішня культура людини в більшій мірі визначає і зовнішню поведінку людини. Недбале відношення до зовнішнього вигляду, це все негативна якість особистості (брутальність, неухважність, безтактність поступово формують відповідні негативні якості особистості).

Перш за все, робота з виховання культури поведінки проходить тільки тоді, коли в ній беруть участь всі учасники освітнього процесу (це всі вчителі які навчають дітей, батьки, тренер).

Педагогічні умови виховання доброзичливості розглядала В. Котирло. Зокрема, вона надавала великого значення атмосфері, в якій росте дитина. «В прожитій взаємним піклуванням і любов'ю сім'ї завжди панує атмосфера доброти, приязного, щирого ставлення один до одного і до людей. Коли дитина постійно живе в атмосфері людяності, доброти, чуйності, вона перехоплює від дорослих все хороше, добре» [2, с. 46].

Педагог застерігає батьків від надмірної опіки. Діти, яким на все вказують і все підказують, стають безініціативними. Щоб цього не сталося, треба виховувати почуття дитини – щоб вона переживала добре і зле, заподіяне нею іншому. Шлях до цього ясний: викликати переживання. Слід подбати, щоб дитина зрозуміла і могла відчувати, що зробила іншому хороше, приємне. Відчувши, вона сама радітиме, а значить, захоче і наступного разу зробити хороше [2, с. 47–48].

Виховання культури поведінки приходить успішно тільки тоді коли школа і батьки йдуть в одному руслі, здійснюють однокові вимоги до поведінки дитини.

Починаючи роботу з дітьми, дуже важливо пам'ятати що діти прийшли з різних сімей, з різних дитячих садочків, де культура виховання була на різному рівні.

У перші дні перебування дитини в навчальному закладі вчителю необхідно вивченню рівня вихованості дітей, для того, щоб в подальшому розуміти з чим необхідно буде працювати. З цією метою вчитель визначає, які у дітей уявлення про правильну поведінку, якими навичками вони володіють, які прогалини мають місце у їх вихованні.

Результати вивчення сприятимуть правильній організації виховної роботи з школярами з урахуванням їх індивідуальних і вікових особливостей, що є дуже важливою педагогічною умовою формування культури поведінки молодших школярів.

Дуже важливим спектром є постійна перевірка ефективності проведення тієї чи іншої роботи з дитячим колективом. Основним показником успішності є загальний і моральний розвиток дітей. Вчитель постійно повинен відстежувати, як змінюється поведінка дітей, як учні поведуться без постійного контролю і нагадувань. Спостереження та вивчення дітей дозволяє ґрунтовно вносити корективи та удосконалювати навички [4].

Таким чином, нами було сформульовано педагогічні умови формування культури поведінки молодших школярів у позаурочній діяльності в

умовах НУШ:

- організація інформаційно-просвітницької роботи вчителя з батьками;
- забезпечення формувального впливу вчителя на духовне збагачення сімейного середовища через здобувачів освіти;
- побудова духовно орієнтованої траєкторії партнерства у тріаді «вчитель – батьки – учень»;
- систематизація і цілеспрямованість у виховній роботі;
- організація створення батьківських лекторіїв в рамках яких будуть читатися лекції з питань виховання.

Отже, педагогічний процес виховання культури поведінки молодших школярів, дуже складний який передбачає застосування педагогом різноманітних знань, умінь, навичок, методів для найкращого результату. Учитель повинен бути дуже спостережливим до того як діти сприймають його виховний вплив, а за необхідністю корегувати його. Спостереження дозволяє виявити у кожній дитині її особисті вчинки, інтереси, відносини з оточуючими. Це все в свою чергу служить основою для оцінювання динаміки розвитку дитини і це дає можливість за потребою корегувати подальший процес виховання.

Саме в початковій ланці школи, дитина повинна навчитися контактувати з однолітками, і звісно розвивати культури поведінки для цього потрібно залучити вчителів, обов'язковосім'ю яка безпосередньо повинна впливати на дитину, повинна бути тісна взаємодія школи та родини, саме в такому контексті, вдасться виховати культурну людину.

Тільки систематична та постійна робота з учнівським колективом, та батьками спрямовує закріплення необхідних навичок у дитини які він набув у школі і тільки в такому контексті, це дає позитивну оцінку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». 2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення : 02.12.2025).
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості/ за ред. Л. Н. Проколієнко. Київ: Радянська школа, 1989. 608 с.
3. Сіданіч І. Л. Виховання культури взаємин батьків і дітей молодшого шкільного віку в сім'ї та школі: автореф. дис.... кан. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2004. 21 с.
4. Скрипченко О. В., Лисянська Т. М., Скрипченко Л. О. Довідник з педагогіки і психології. Навчальний посібник для викладачів, аспірантів та студентів пед. навч. закладів. Київ: Просвіта, 2000. 216 с.
5. Слесик К. М. Формування вмінь спілкування молодших школярів у позакласній навчально-виховній роботі: автореф. дис... кан. пед. наук : 13.00.09. Харків, 2003. 20 с.